
P.S. Lucian Mic, Episcopul Caransebeșului, *Episcopul Miron Cristea (1910-1919). Pastoral, ordine, circulare și corespondență administrativă*, Editura Diecezană, Caransebeș, 2007, 198 p.

Documente-izvor, recent publicate prin sârguința și purtarea de grijă a Prea Sfințitului Episcop Lucian al Caransebeșului, relevă una din preocupările esențiale ale episcopului Elie Miron Cristea la instalarea sa în scaunul vlădicesc al Episcopiei Caransebeșului: educația școlară și morală a tineretului român la standardele epocii moderne. Au fost emise numai în cursul anului 1910 un număr de 15 ordine circulare, menite să regleze aspectele diverse ale procesului educațional din cuprinsul eparhiei. Unul din cele dintâi ordine episcopale emis la 16 iunie 1910 expune grija episcopului Miron Cristea pentru „ridicarea școlii noastre confesionale ortodoxe române la înălțimea cerută de cerințele moderne ale educației, de legile bisericești și ale țării” (*Episcopul Miron Cristea...*, p. 17). Dorea o instrucție de bună calitate pentru tinerii români pentru a fi competitivi, la nivelul epocii moderne în care trăiau și pentru afirmarea prin știință și cultură a națiunii române. „Învățătorii (spunea în același act învățatul ierarh-n.n.) să ție regulat orele, să-și dea silința a instrui și educa tinerimea, ca astfel într-un șir de ani să se observe cum crește nivelul cultural al poporului în mijlocul căruia trăiește”. El cerea slujitorilor bisericii, implicați profund administrativ, prin școlile confesionale românești, într-un spirit modern, extrem de actual și astăzi, să fie buni manageri ai școlii românești. „Aștept de la preoți, ca directori școlari, ca ei înșiși să știe ce se cere la o școală bună și să afle căile și mijloacele de a înlătura scăderile ce se ivesc, fără a tot aștepta îndemn din alte părți”. „Să cerceteze școala (cerea în același act înaltul ierarh caransebeșan-n.n.) să vadă dacă-i în rând cu toate, îngrijită, curățită, prevăzută cu rechizite și bănci potrivite” (*Episcopul Miron Cristea...*, p. 18).

Preocupările privind școala românească erau globale și se manifestă mereu în atenția înaltului ierarh de la Caransebeș. Avea convingerea că o instrucție modernă se poate face numai acolo unde există un spațiu adecvat și condiții materiale decente. Un ordin circular emis de cancelaria episcopală la 21 iulie 1910 urmărea asigurarea unei bune baze materiale pentru școli.

„Școlile să fie văruite de două ori pe an; pavimentul școlilor de învățământ spălat cel puțin din două în două luni, iar pentru susținerea curățeniei în școală să se angajeze un servitor de școală” (*Episcopul Miron Cristea...*, p. 27). Grijă sa pentru personalul didactic, pentru învățători, reiese cu prisosință din același act invocat mai sus, ce atrăgea atenția asupra înscrierii învățătorilor la fondul de pensii ale statului (*Episcopul Miron Cristea...*, p. 31).

La începutul toamnei anului 1910 revine cu un ordin către toate oficiile protopopești din Episcopia Caransebeșului, prin care solicită date exacte privind situația școlilor românești. Solicită cu acest prilej informații privind înlăturarea tuturor defectelor de la edificiile școlare, dacă s-a reparat și curățat edificiul și spațiile înconjurătoare, dacă s-au procurat rechizitele necesare, dacă s-a făcut aprovizionarea cu lemne, dacă preoții își țin regulat catehizarea și dacă învățătorii își văd de lucru.

Implicarea episcopului Miron Cristea în educația școlară și morală a poporului său din Episcopia Caransebeșului n-a fost numai de ordin informal și administrativ. A realizat un lucru remarcabil chiar în anul 1910, extrem de modern și de actual, a dispus realizarea unor planuri tipizate pentru școlile rurale și pentru casele învățătorilor confesionali, ce au fost puse la dispoziția comunităților. Actul circular din 28 iulie 1910 comunica faptul că Elie Miron Cristea „a dispus să se facă din partea unui arhitect priceput mai multe planuri model ... planuri ce se prezintă în două alternative din piatră și cărămidă”. Erau patru planuri tipizate pentru școli cu o clasă sau două clase, fără locuință pentru învățător sau cu una sau două locuințe pentru învățători (*Episcopul Miron Cristea...*, p. 34).

Comunitățile românești erau scutite în acest fel de multe cheltuieli și erau menite, după cum preciza actul episcopal, pentru trebuințele comunelor mai sărace, unde parohiile sunt bogate – de la sine se înțelege – planul se poate face după puterea comunei” (*Episcopul Miron Cristea...*, p. 35).

Odată instalat în fruntea Episcopiei Caransebeșului vlădica Miron Cristea a fost preocupat și de sănătatea și educația morală a poporului său. În octombrie 1910 el a discutat cu preoții din Protopopiatul Caransebeșului măsuri pentru înlăturarea concubinajului, dispunând inspectarea cu rigoare și asprime a comunelor în această privință.

Documentele invocate mai sus creionează puternica personalitate a episcopului Elie Miron Cristea, o personalitate dinamică, cu o gândire

modernă, europeană am spune noi astăzi și profund ancorată în realitățile românești. Prea Sfinția Sa invoca în actele de la începutul păstoririi sale ordinea și disciplina mentală și morală pentru preoții și învățătorii români, ca o componentă a civilizației moderne. „Fac responsabili pe toți preoții de bunul mers al afacerilor școlare, mai ales că în raport cu alți oficiali au puțin de lucru și pe de altă parte Biserica le dă poziții cinstite în societate și venituri mulțumitoare”.

Episcopul Elie Miron Cristea se întrevide din colbul documentelor o personalitate atât de apropiată zilelor noastre și problemelor noastre de astăzi. Documentele publicate de P.S. Lucian Mic aduc întregiri binevenite la istoria Bisericii Ortodoxe Române, pe de o parte, și, în egală măsură, la istoria națională a Banatului, ceea ce-l face deosebit de atractiv pentru cercetarea istorică.

Dumitru Țeicu